

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 137/04-24

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 9. júna 2004 v senáte zloženom z predsedu Jána Lubyho a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha v konaní o sťažnosti A. N., bytom K., zastúpenej advokátom JUDr. Š. K., K., ktorou namietala porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 1458/01, za účasti Okresného súdu Košice II, takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo A. N. na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 1458/01 porušené bolo.

2. A. N. n e p r i z n á v a primerané finančné zadosťučinenie.

3. Okresný súd Košice II je povinný uhradiť A. N. trovy konania v sume 8 796 Sk (slovom osemtisíc sedemstodevät' desiatšesť slovenských korún) na účet jej právneho zástupcu advokáta JUDr. Š. K., do jedného mesiaca od doručenia tohto nálezu.

Odôvodnenie:

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením sp. zn. IV. ÚS 137/04 z 28. apríla 2004 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť A. N., bytom K. (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namietala porušenie jej základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Okresného súdu Košice II (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 14 C 1458/01.

Zo sťažnosti vyplýva, že sťažovateľka podala 20. novembra 2001 okresnému súdu návrh na rozvod manželstva.

Vo svojej sťažnosti sa sťažovateľka domáhala, aby ústavný súd podľa čl. 127 ústavy rozhodol, že postupom okresného súdu v označenom konaní bolo porušené jej základné právo na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, a súčasne žiadala, aby jej ústavný súd priznal primerané finančné zadosťučinenie v sume 30 000 Sk.

Predseda okresného súdu sa na základe výzvy ústavného súdu vyjadril k sťažnosti podaním sp. zn. Spr. 812/04 doručeným ústavnému súdu 18. mája 2004, v ktorom sa okrem iného uvádza:

„Po oboznámení sa s predloženou sťažnosťou, ako aj s napadnutým spisom tunajšieho súdu, v ktorom sú namietané prieťahy v konaní, Vám predkladám nasledujúce vyjadrenie zamerané na Vami položené otázky:

- *predmetný spor nemožno hodnotiť ako právne ani skutkovo náročný.*
- *chronológia procesných úkonov:*
- *návrh bol podaný dňa 20. 11. 2001.*

- dňa 11. 2. 2002 bol daný konajúcou sudkyňou pokyn pre doručenie opisu návrhu odporcovi na vyjadrenie v lehote 15 dní.

- vyjadrenie odporcu bolo súdu doručené 24. 6. 2002.

- kópia uvedeného vyjadrenia bola dňa 1. 8. 2003 doručená právnemu zástupcovi navrhovateľky.

- dňa 31. 8. 2003 JUDr. M. P., ktorá vo veci konala, prestala vykonávať funkciu sudkyne, preto dňa 2. 9. 2003 bola predmetná vec presunutá v súlade s Rozvrhom práce tunajšieho súdu pre príslušný kalendárny rok do súdneho oddelenia JUDr. E. B.

- dňa 6. 10. 2003 bol určený termín pojednávania na 4. 11. 2003, kedy bolo vo veci rozhodnuté.

- rozsudok nadobudol právoplatnosť dňa 10. 12. 2003.

- zo spisu neboli zistené prekážky postupu podľa § 107 a nasl. Občianskeho súdneho poriadku.

- zo spisu neboli zistené prieťahy spôsobené sťažovateľkou.

- za obdobie prieťahov spôsobených súdom možno považovať časový úsek od 11. 2. 2002, kedy bol konajúcou sudkyňou daný pokyn pre doručenie opisu návrhu odporcovi, do 2. 7. 2003, kedy bolo vyjadrenie odporcu doručované právnemu zástupcovi navrhovateľky.

- vyššie uvedené prieťahy nemožno jednoznačne hodnotiť ako zbytočné, nakoľko tieto boli z veľkej časti zapríčinené dlhodobou práceneschopnosťou JUDr. P. v rozhodnom období, ktorá trvala od 1. 7. 2002 do 31. 7. 2002, od 16. 8. 2002 do 31. 10. 2002 a od 16. 12. 2002 do 22. 4. 2003.

- podanie ústavnej sťažnosti zo strany sťažovateľky však považujem za účelové. Sťažovateľka totiž štátnej správe súdu podala sťažnosť na prieťahy v konaní dňa 2. 9. 2003. Na túto som jej odpovedal listom zo dňa 10. 9. 2003, kde som uznal jej dôvodnosť. S podanou sťažnosťou bola oboznámená i nová zákonná sudkyňa JUDr. E. B., ktorá už dňa 6. 10. 2003 stav právnej neistoty sťažovateľky odstránila vytýčením termínu pojednávania, a to na deň 4. 11. 2003. Predvolanie na uvedené pojednávanie prevzala sťažovateľka dňa 15. 10. 2003, pričom ani nevyčkajúc na samotné pojednávanie, doručila dňa 27. 10. 2003 ústavnému súdu svoju sťažnosť. Len osem dní po podaní tejto sťažnosti

bolo vo veci rozhodnuté, pričom obaja účastníci a ich právni zástupcovia sa vzdali práva podať proti vyhlásenému rozsudku odvolanie.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa výrok nálezu, ktorým sa sťažovateľka domáhala vyslovenia povinnosti konať v uvedenej veci bez prieťahov uloženej ústavným súdom tunajšiemu súdu stal bezpredmetným. S prihliadnutím na uvedené skutočnosti navrhujem sťažovateľke nepriznať ani finančné zadosťučinenie.“

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Vychádzajúc z obsahu sťažnosti, vyjadrenia predsedu okresného súdu a z vyžiadaného spisu okresného súdu ústavný súd zistil nasledovný priebeh konania v predmetnej veci od podania návrhu okresnému súdu, t. j. od 20. novembra 2001, až do rozhodnutia ústavného súdu vo veci samej:

- návrh sťažovateľky, ktorým sa domáhala rozvodu manželstva s odporcom, bol okresnému súdu doručený 20. novembra 2001,

- dňa 6. februára 2002 dala zákonná sudkyňa kancelárii pokyn na doručenie výzvy s návrhom odporcovi, aby sa v lehote 15 dní k návrhu vyjadril,

- dňa 24. júna 2002 doručil odporca okresnému súdu vyjadrenie k návrhu sťažovateľky,

- dňa 12. februára 2003 bola okresnému súdu doručená urgencia nariadenia termínu pojednávania spolu s lekárskou správou poukazujúcou na zlý zdravotný stav maloletej dcéry súvisiaci s neukončeným súdnym konaním [urgencia nebola adresovaná orgánu štátnej správy súdov, ako to ustanovuje § 17 ods. 1 zákona Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o štátnej správe súdov“)],

- dňa 2. júla 2003 dala zákonná sudkyňa pokyn kancelárii, aby kópiu vyjadrenia odporcu doručila zástupcovi sťažovateľky,

- dňa 4. augusta 2003 bola okresnému súdu doručená opakovaná urgencia nariadenia termínu pojednávania vo veci s poukazom na predchádzajúcu urgenciu z 12. februára 2003 a na zlý zdravotný stav maloletej dcéry (tak ako v predošlom prípade nebola znovu adresovaná orgánu štátnej správy súdov),

- dňa 6. októbra 2003 dala nová zákonná sudkyňa pokyn pre kanceláriu s tým, že nariadila termín pojednávania na 4. november 2003,

- na pojednávaní uskutočnenom 4. novembra 2003 na okresnom súde vyhlásila zákonná sudkyňa rozsudok, ktorým bolo manželstvo sťažovateľky a odporcu rozvedené. Na pojednávaní sa obaja účastníci a ich právni zástupcovia zhodne vzdali práva podať proti rozhodnutiu odvolanie.

III.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Sťažovateľka sa svojou sťažnosťou domáhala vyslovenia porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov...“.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou „Odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov“ (napr. IV. ÚS 59/03), pričom „tento účel možno dosiahnuť zásadne až právoplatným rozhodnutím. Nepostačuje, že štátny orgán vo veci koná“

(II. ÚS 157/02, I. ÚS 76/03). K vytvoreniu „stavu právnej istoty preto dochádza až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu“ (napr. III. ÚS 127/03).

Preto je základnou povinnosťou súdu a sudcu zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

Táto povinnosť súdu a sudcu vyplýva z § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“), ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 ods. 1 OSP, podľa ktorého akonáhle sa konanie začalo, postupuje v ňom súd zásadne bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Sudca je podľa § 117 ods. 1 OSP povinný robiť vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov. Ďalšia významná povinnosť pre sudcu vyplýva z § 119 ods. 1 OSP, podľa ktorého sa pojednávanie môže odročiť len z dôležitých dôvodov, ktoré sa musia oznámiť. Ak sa pojednávanie odročuje, predseda senátu spravidla oznámi deň, kedy sa bude konať nové pojednávanie.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka súdneho konania (2) a postup samotného súdu (3).

1. Predmetom posudzovaného konania vedeného na okresnom súde pod sp. zn. 14 C 1458/01 bolo rozhodovanie o sťažovateľkou podanom návrhu na rozvod manželstva. Vzhľadom na to, že v tomto súdnom konaní nebolo potrebné rozhodnúť o úprave práv a povinností rodičov k maloletému dieťaťu (počas konania dcéra účastníkov dosiahla plnoletosť), nie je možné konanie hodnotiť ako právne a fakticky zložitú.

Pri efektívnom postupe mohol okresný súd vec rozhodnúť bez zbytočných priet'ahov v konaní.

2. Správanie s'ťažovateľky ako účastníčky konania ústavný súd hodnotí ako aktívne. Nezistil žiadnu závažnú skutočnosť, ktorá by mala byť zohľadnená na jej ťarchu pri posudzovaní otázky, či a z akých dôvodov došlo v napadnutom konaní k zbytočným priet'ahom. V tejto súvislosti ústavný súd vyslovuje názor, že ak by urgencie nariadenia termínu pojednávania z 12. februára 2003 a 4. augusta 2003 adresované okresnému súdu boli uplatnené ako s'ťažnosť podľa § 17 ods. 1 zákona o štátnej správe súdov v spojení s § 6 zákona č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdoch a sudcoch“), je možné predpokladať, že by došlo k urýchleniu priebehu predmetného konania. Tento záver opodstatňuje skutočnosť, že kvalifikovaná s'ťažnosť na priet'ahy (adresovaná predsedovi okresného súdu) podaná 2. septembra 2003 priniesla vo veci pozitívny obrat a bezprostredne po jej podaní bolo napadnuté konanie právoplatne skončené. Urgencie adresované okresnému súdu k spisovej značke, pod ktorou sa konanie viedlo, sa minuli účinku najmä v súvislosti s dlhodobou práceneschopnosťou konajúcej zákonnej sudkyne.

3. Tretím kritériom, použitím ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k zbytočným priet'ahom v označenom súdnom konaní, bol postup okresného súdu.

Návrh s'ťažovateľky, ktorým sa domáhala rozvodu manželstva s odporcom, bol okresnému súdu doručený 20. novembra 2001. Obdobie od 6. februára 2002, keď zákonná sudkyňa dala pokyn kancelárii na doručenie návrhu odporcovi na vyjadrenie, do 2. júla 2003, keď zákonná sudkyňa dala pokyn kancelárii na doručenie vyjadrenia odporcu právnomu zástupcovi s'ťažovateľky, ústavný súd vyhodnotil ako obdobie zbytočných priet'ahov zapríčinených okresným súdom. Celková doba zbytočných priet'ahov predstavuje viac ako 1 rok a 5 mesiacov. Uvedený časový úsek uznal ako obdobie zbytočných priet'ahov spôsobených súdom aj predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení z 13. mája 2004.

Ako už bolo uvedené, predseda okresného súdu reagoval promptne na sťažnosť sťažovateľky, ktorá mu bola doručená 2. septembra 2003, a to odpoveďou z 10. septembra 2003, a vec bola právoplatne skončená vyhlásením rozsudku okresného súdu na pojednávaní uskutočnenom 4. novembra 2003. To však už neovplyvnilo do uvedeného dátumu vzniknuté prieťahy v konaní zapríčinené nečinnosťou súdu.

Pokiaľ predseda okresného súdu vo vyjadrení k sťažnosti ospravedlňoval nečinnosť okresného súdu v napadnutom konaní objektívnymi príčinami (praceneschopnosťou zákonnej sudkyne), ústavný súd zastáva názor, že ani táto skutočnosť nemôže byť vo vzťahu k oprávnenému subjektu, ktorý sa obrátil na všeobecný súd so žiadosťou o odstránenie svojej právnej neistoty, dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov a nezbavuje štát zodpovednosti za pomalý priebeh konania a v jeho dôsledku za vznik zbytočných prieťahov v označenom súdnom konaní.

Vyššie uvedený postup okresného súdu nesvedčí o tom, že by svoju činnosť organizoval v súlade s povinnosťou uloženou mu § 100 ods. 1 OSP tak, aby bola vec čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Vychádzajúc z uvedeného dospel ústavný súd k názoru, že doterajším postupom okresného súdu v konaní, ktoré bolo na ňom vedené pod sp. zn. 14 C 1458/01, došlo k zbytočným prieťahom, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

Ako už bolo vyššie konštatované, došlo ešte pred vydaním tohto nálezu k právoplatnému skončeniu napadnutého konania, čím bol odstránený aj stav právnej neistoty sťažovateľky, v ktorom sa nachádzala v čase doručenia jej sťažnosti ústavnému súdu. Z toho dôvodu neprichádzalo do úvahy zaoberať sa tou časťou návrhu na rozhodnutie, ktorou sťažovateľka pôvodne požadovala vydanie príkazu okresnému súdu konať vo veci vedenej pod sp. zn. 14 C 1458/01 bez zbytočných prieťahov. Napokon aj právny zástupca

sťažovateľky oznámil podaním doručeným ústavnému súdu 15. apríla 2004, že sťažovateľka už na tejto časti petitu sťažnosti netrvá.

IV.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy „Ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie“.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde „Ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadost'učinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha“. Z ustanovenia § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde vyplýva, že primerané finančné zadost'učinenie má povahu náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch. Podľa ods. 5 citovaného zákonného ustanovenia ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadost'učinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil, je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

Sťažovateľka vo svojej sťažnosti žiadala aj o priznanie primeraného finančného zadost'učinenia vo výške 30 000 Sk z dôvodov uvedených vo svojej sťažnosti. Zdôraznila najmä stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádzala, a poukázala tiež na zlý zdravotný stav dcéry vyvolaný právnou neistotou a priet'ahmi v konaní, čo bolo doložené aj lekárskou správou predloženou konajúcemu súdu.

Predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení ďalej uviedol, že „*podanie ústavnej sťažnosti zo strany sťažovateľky*“ považuje za účelové v súvislosti s tým, že sťažnosť bola ústavnému súdu doručená v čase, keď po prevzatí predvolania sťažovateľka mala vedomosť o nariadení pojednávania vo veci, pričom vec bola skončená rozhodnutím okresného súdu iba 8 dní po podaní sťažnosti ústavnému súdu. Na základe uvedeného predseda okresného súdu navrhol sťažovateľke nepriznať finančné zadost'učinenie.

Ústavný súd už viackrát rozhodol (napr. II. ÚS 48/96, I. ÚS 34/98), že: „*Účelom práva účastníka konania pred všeobecným súdom podať sťažnosť na prieťahy v konaní je poskytnutie príležitosti tomuto súdu, aby sám odstránil protiprávny stav zapríčinený porušením základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov.*“

V súlade s takto vymedzeným účelom využitia právneho prostriedku podľa § 17 ods. 1 zákona o štátnej správe súdov v spojení s § 6 zákona o súdoch a sudcoch dospel ústavný súd k názoru, že vo vyššie opísanom správaní sťažovateľky je naozaj možné vidieť znaky účelovosti, tak ako to uviedol vo vyjadrení k sťažnosti aj predseda okresného súdu. Sťažovateľka síce využila právny prostriedok nápravy (vyžadovaný § 53 ods. 1 zákona o ústavnom súde), ktorým sa domáhala ochrany základného práva, porušenie ktorého namietala vo svojej sťažnosti, avšak vychádzajúc z okolností prípadu ústavný súd konštatuje, že tento jej postup treba považovať za formálny, keďže v časovom priestore, ktorý uplynul od podania sťažnosti predsedovi okresného súdu (od 2. septembra 2003), do podania sťažnosti ústavnému súdu (do 27. októbra 2003), nebol okresnému súdu poskytnutý sťažovateľkou dostatočný časový priestor na to, aby sám odstránil protiprávny stav zapríčinený porušením základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov.

Z uvedených dôvodov ústavný súd nepovažoval v tomto prípade za nevyhnutné dovršovať ochranu porušeného základného práva sťažovateľky aj priznaním primeraného finančného zadosťučinenia a pokladal výrok, ktorým vyslovil porušenie tohto jej základného práva, za dostačujúcu satisfakciu.

Ústavný súd napokon rozhodol aj o úhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátom JUDr. Š. K. uplatnených v podaní z 28. augusta 2003. Úhradu priznal za dva úkony právnej služby (prevzatie a prípravu zastúpenia a podanie sťažnosti) v súlade s § 1 ods. 3, § 13 ods. 8, § 16 ods. 1 písm. a) a c) a § 25 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb (ďalej len „vyhláška“). Ústavný súd pri priznaní trov konania vychádzal z výšky priemernej

mesačnej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za I. polrok 2002, ktorá bola 12 811 Sk. Úhrada bola priznaná v celkovej výške 8 796 Sk za 2 úkony po 4 270 Sk a 2 x 128 Sk režijný paušál (§ 19 vyhlášky).

Úhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 OSP).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, treba pod „právoplatnosťou rozhodnutia“ uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. júna 2004